

YAPON TILIDA SANASHNING LINGVISTIK ASOSLARI: SANOQ QO'SHIMCHALARI VA ULARNING O'ZIGA XOSLIGI

Musayeva Aziza Ibrohim qizi

O'zDJTU Sharq filologiya fakulteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yapon tilidagi sanoq qo'shimchalari haqida so'z boradi. Yapon tilida sanash uchun oddiy sonlarni ishlatish bilan cheklanmay, sanalayotgan obyektlarning shakli, hajmi va tabiati asosida turli sanoq qo'shimchalari talab qilinadi. Maqolada eng ko'p ishlatiladigan sanoq qo'shimchalari, ularning ishlatilish qoidalari va istisnolari tushuntiriladi. Shuningdek, ushbu tizimni osonroq o'rganish va tushunish bo'yicha foydali usullar ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Yapon tili, sanoq qo'shimchalari, sonlar, grammatik xususiyatlar, istisnolar.

Abstract: This article discusses Japanese counters, which are essential for counting objects in the Japanese language. Unlike in many other languages, simply using numbers is not enough in Japanese—different counters are required based on the shape, size, and nature of the object being counted. The article explores the most commonly used counters, their usage rules, and exceptions. Additionally, it provides useful strategies for learning and understanding this complex system more easily.

Key words: Japanese language, counters, numbers, grammatical features, exceptions.

Аннотация: В данной статье рассматриваются счетные суффиксы японского языка, которые необходимы для правильного счета предметов. В отличие от многих других языков, в японском недостаточно просто использовать числа — выбор суффикса зависит от формы, размера и характера предмета. В статье анализируются наиболее распространенные счетные суффиксы, правила их использования и исключения. Также представлены полезные методы, которые помогут легче освоить и понять эту систему.

Ключевые слова: Японский язык, счетные суффиксы, числа, грамматические особенности, исключения.

Har bir tilning o'ziga xos sanash usullari mavjud. Ba'zi tillarda sonlarni ishlatish kifoya bo'lsa, boshqalarida sanalayotgan narsaning turi ham hisobga olinadi. Yapon tili ana shunday murakkab sanash tizimiga ega bo'lgan tillardan biri sanaladi. Bu tilda har bir ob'yekt turiga qarab maxsus sanoq qo'shimchalari ishlatiladi.

Dunyodagi ko'plab tillarda sonlar universal bo'lib, sanashda faqat asosiy raqamlar ishlatiladi. Masalan, o'zbek tilida "1ta mashina", "2ta kitob", "3ta mushuk" deb aytiladi va obyektning turi hisobga olinmaydi. Biroq, yapon tilida sanalayotgan narsaning shakli va xususiyatiga qarab maxsus sanoq qo'shimchalari qo'llaniladi. Misol uchun, 2 ta kitob "nisatsu" (にさつ) bo'ladi, chunki kitoblar uchun "satsu" (冊) sanoq qo'shimchasi ishlatiladi. 3 ta odam esa "sannin" (さんにん) deyiladi, chunki odamlarni sanash uchun "nin" (人) qo'shimchasi qo'llanadi.

◆ Sanoq qo'shimchalarining ishlatilishiga sabablar:

✓ Yapon tilida birlik-son tushunchasi aniq emas, shuning uchun sanoq qo'shimchalari ob'ektning o'ziga xosligini aniqlashtirishga yordam beradi.

✓ Bu tizim an'anaviy yapon tafakkurini aks ettiradi, ya'ni atrof-muhit va ob'ektlarni o'ziga xos tasniflash an'anasidan kelib chiqqan.

✓ Yaponcha yozuv tizimi bilan bog'liq, chunki Xitoydan olingan kanjilar sanoq tizimiga ham ta'sir qilgan [1].

Sanoq qo'shimchalari nega muhim va murakkab? Yaponlar uchun ma'lum bir obyektни sanashda noto'g'ri sanoq qo'shimchasini ishlatish tushunmovchilik keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, "3 ta qog'oz" desangiz, 三枚 (さんまい – sanmai) deyishingiz kerak. Agar noto'g'ri qilib 三本 (さんぼん – sanbon) desangiz, bu "3 ta qalam" yoki "3 ta uzun obyekt" deb tushunilishi mumkin. Bundan tashqari, yapon tilida to'g'ri sanoq qo'shimchasidan foydalanish ravon gapirish uchun ham zarur. Hatto yapon bolalari ham erta yoshda sanoq qo'shimchalarini o'rganishadi, chunki bu tabiiy nutqning ajralmas qismi [2-3].

Yapon tilidagi asosiy sanoq qo'shimchalari:

Kategoriya	Sanoq qo'shimchalari	Misollar	Vazifasi
Kitoblar, jurnallar, daftarlarga nisbatan	~ 冊 (-satsu)	1 ta → issatsu (いっさつ), 2 ta → nisatsu (にさつ), 3 ta → sansatsu (さんさつ)	Kitoblar, daftarlalar, jurnallar, kataloglar, fotoalbumlar kabi muqovali yoki bog'langan bosma materiallar uchun.
Odamlar	~人 (-nin)	1 kishi → hitori (ひとり), 2 kishi → futari (ふたり), 3 kishi → sannin (さんニン)	Odamlarni sanash uchun. (1 va 2 uchun alohida shakllar bor.)
Yassi va yupqa narsalar(qog'oz, choyshab, plastinka, kiyim, bilet)	~枚 (-mai)	1 ta → ichimai (いちまい), 2 ta → nimai (にまい), 3 ta → sanmai (さんまい)	Qog'oz, choyshab, plastinka, kiyim, bilet kabi yassi va yupqa narsalar uchun.
Texnika va transport vositalari	~台 (-dai)	1 ta → ichidai (いちだい), 2 ta → nidai	Avtomobil, televizor, samolyot, velosiped kabi

		(にだい), 3 ta → sandai (さんだい)	texnika vositalari uchun.
Kiyim	～着 (-chaku)	1 ta → icchaku (いっちゃん), 2 ta → nichaku (にちゃん), 3 ta → sanchaku (さんちゃん)	Ko'ylak, shim, palto, kimono kabi kiyim-kechaklarni sanash uchun ishlatiladi
Kichik hayvonlar, baliqlar, hasharotlar	～匹 (-hiki)	1 ta → ippiki (いっぴき), 2 ta → nihiki (にひき), 3 ta → sanbiki (さんびき)	Kichik hayvonlar, baliqlar, hasharotlarni sanash uchun. (Ba'zi sonlarda h → p/b tovush almashinuvi sodir bo'ladi.)
Yirik hayvonlar(ot, sigir, fil)	～頭 (-tou)	1 ta → ittou (いっとう), 2 ta → nitou (にと), 3 ta → santou (さんとう)	Katta hayvonlarni sanash uchun.
Silindrsimon va uzun narsalar(qalam,	～本 (-hon)	1 ta → ippon (いっぽ)	Qalam, shisha, daraxt,

shisha, daraxt, daryo, yo'lak)		ん), 2 ta → nihon (にほん), 3 ta → sanbon (さんぼん)	daryo, yo'lak kabi uzun yoki silindrsimon narsalar uchun. (Ba'zi sonlarda h → p/b tovush almashinuvi sodir bo'ladi.)
Ichimliklar(chashka, kosa, stakan, piyola)	~杯 (-hai)	1 ta → ippai (いっぱい), 2 ta → nihai (にはい), 3 ta → sanbai (さんばい)	Idishdagi suyuqliklarni sanash uchun.
Mayda, dumaloq narsalar	~個 (-ko)	1 ta → ikko (いっこ), 2 ta → niko (にこ), 3 ta → sanko (さんこ)	Tuxum, olma, tosh, sharcha, konfet kabi kichik, aniq shaklli ob'ektlar uchun.
Kunlar(kun sanash)	~日 (-nichi/kka)	1 kun → ichinichi (いちにち), 2 kun → futsuka (ふつか), 3 kun → mikka (みっか)	Kunlarni sanash uchun. (1 dan 10 gacha maxsus shakllar bor)[4].

Yapon tilida sanoq qo'shimchalari juda ko'p va ularning har birini yodlash qiyin bo'lishi mumkin. Biroq, quyidagi usullar yordamida ularni tez va samarali o'rganish mumkin. Barcha sanoq qo'shimchalarini birdaniga o'rganish shart emas. Avval eng ko'p ishlatiladiganlarini o'rganib, keyin boshqalariga o'tgan ma'qul.

Quyidagilarni birinchi o'rganish tavsiya etiladi:

- nin (人) → odamlar uchun (hitori, futari, sannin...)
- tsu (つ) → umumiy sanash (hitotsu, futatsu...)
- mai (枚) → yupqa narsalar uchun (hito-mai, ni-mai...)
- hon (本) → uzun narsalar uchun (ippon, nihon, sanbon...)
- ko (個) → mayda buyumlar uchun (ikko, niko...)

Sanoq qo'shimchalarini o'rganishda "Minna no Nihongo" darsligi juda foydali bo'lishi mumkin. Ushbu kitobda yapon tilidagi asosiy sanoq qo'shimchalari, ularning ishlatilishi va istisnolari aniq misollar bilan tushuntirilgan. Ayniqsa, 14-15-darslarda sanoq qo'shimchalari bo'yicha mashqlar berilgan bo'lib, ular yordamida mavzuni mustahkamlash mumkin [Minna no Nihongo I, 3A Corporation].

Ba'zi sanoq qo'shimchalari bilan 1, 3, 6, 8, 10 sonlari oldida h → p yoki b tovush o'zgarishi bo'ladi:

- 1 ta hayvon → ippiki (いっぴき)
- 3 ta uzun narsa → sanbon (さんぼん)
- 8 ta ichimlik idishi → happai (はっぱい)

O'zgarishlar murakkab tuyulsa ham, ularni jadval yoki misollar yordamida o'rganish mumkin [A Dictionary of Japanese Counters (Kodansha, 2002)]

Ba'zi veb-saytlar, ilovalar yoki videolar orqali o'rganish jarayoni qiziqarli va samarali bo'ladi:

Quizlet – sanoq qo'shimchalari bo'yicha kartochkalar

Anki – takrorlash tizimi yordamida o'rganish

YouTube – yapon tilida sanoq haqida videolar "Japanese Counters Made Easy" –

YouTube kanali (Tofugu)[6].

Xulosa qilib aytganda, yapon tilidagi sanoq qo'shimchalari sanalayotgan ob'ektlarning shakli va xususiyatiga qarab farqlanadi. Bu tizim dastlab murakkab ko'rinsa ham, uni jadval va vizual sxemalar orqali osonroq o'rganish mumkin. Kundalik hayotda faol qo'llash va "Minna no Nihongo" kabi darsliklardan foydalanish jarayonni yengillashtiradi. Sanoq qo'shimchalari yapon tilining muhim qismi bo'lib, tilni chuqurroq tushunishga va aniq ifodalashga yordam beradi. Shu sababli, ularni muntazam mashq qilish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://www.tofugu.com/japanese/japanese-counters-list>
2. Martin, S. E. (2004). A Reference Grammar of Japanese. University of Hawai'i Press.
3. Kindaichi, H., & Akiyama, M. (1997). Japanese Numerals and Counters: A Comprehensive Guide. Tokyo: Kodansha International.
4. Minna no Nihongo I (3A Corporation), [192/206].
5. A Dictionary of Japanese Counters (Kodansha, 2002)
6. "Japanese Counters Made Easy" – YouTube kanali (Tofugu)